

AINEVALDKOND „Keel ja kirjandus“

1.1. Keele- ja kirjanduspädevus

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) väljendub selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses;
- 2) arutleb loetud, vaadatud või kuulatud teksti põhjal teemakohaselt ja põhjendatult;
- 3) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid, koostab eri liiki tekste, kasutades alustekstidena nii teabe- ja ilukirjandustekste kui ka teisi allikaid neid kriitiliselt hinnates;
- 4) hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste, tunneb ära tekstide mõjutusvahendid;
- 5) mõistab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust;
- 6) väärtustab kirjanikku kui loojat ning kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat, kujutlus- ja mõttemaailma arendajat;
- 7) teab eesti, vene ja väliskirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 8) tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre, eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 9) analüüsib ja tõlgendab eri liiki kirjandusteoseid.

1.2. Ainevaldkonna õppeained, kohustuslikud ja valikkursused

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel ja kirjandus. Keele ainekavas on 6 ja kirjanduse ainekavas 5 kohustuslikku kursust.

Eesti keele kohustuslikud kursused on „Keel ja ühiskond“, „Meedia ja mõjutamine“, „Teksti keel ja stiil“, „Praktiline eesti keel I“, „Praktiline eesti keel II“ ja „Praktiline eesti keel III“, „Ettevalmistus eesti keele riigieksamiks“.

Kohustuslikud kirjanduskursused on „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine“, „Kirjandus antiigist 19. sajandini“, „Kirjanduse põhiliigid ja -žanrid“, „20. sajandi kirjandus“ ning „Uuem kirjandus“, „Müüt ja kirjandus“.

Valikkursused on „Draama ja teater“, „Kirjandus ja film“, „Praktiline meedia“.

1.3. EESTI KEEL

1.3.1 Õppe ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi eesti keele õpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) valdab eesti kirjakeelt ning kasutab seda korrektselt kõnes ja kirjas;

- 2) on keeleteadlik, tajub keelt oma identiteedi osana, analüüsib ning hindab kriitiliselt keelemuutumise tendentse ja nüüdisolukorda;
- 3) tunneb tüüpilisi suhtlusolukordi, oskab valida suhtluskanalit ning suhtleb eesmärgipäraselt, kasutades konteksti sobivat suulist ja kirjalikku keelt;
- 4) tunneb tekstiliikide erinevusi ning oskab eri liiki tekste lugeda, analüüsida ja koostada;
- 5) rakendab oma suhtlus- ja tekstitööoskusi nii tekstide vastuvõtja kui ka loojana;
- 6) arendab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 7) valib, hindab kriitiliselt ja kasutab sihipäraselt teabeallikaid.

1.3.2 Õppeaine lühikirjeldus

Eesti keel on ühtaegu kooli õppekeel ja keskne õppeaine. Eesti keele valdamine loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks. Seega kujuneb õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus välja eelkõige eesti keele õppetegevuse tulemusel. Eesti keele kui riigieksamiaine paremaks omandamiseks on 12. klassis üks keeletund rühmatund ja lisaks minimaalsele kursuste arvule on antud 1 lisakursus eesti keele paremaks omandamiseks. Projektid, õppekäigud on kirjas kooli üldtööplaanis ja õpetaja töökavas.

1.3.3 Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja Nõo Realgümnaasiumi hindamisjuhendist.

Praktilise eesti keele kursustes kasutatakse teiste eesti keele kursuste ja kirjanduskursuste sisulisi teemasid praktilise keeleoskuse arendamiseks. Seetõttu võib praktilise eesti keele tundides tehtud tööde tulemusi, mis näitavad kirjanduskursuste või teiste eesti keele kursuste õpitulemuste saavutatust, hinnata ja arvestada vastavate kursuste osalise sooritusena. Samuti võib kirjanduskursustes ja teistes eesti keele kursustes tehtud tööde praktilise eesti keele kursuse õpieesmärkidele suunatud tegevusi hinnata ja arvestada praktilise eesti keele kursuse osalise sooritusena.

1.3.4 Gümnaasiumi lõpetaja õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) väljendab ennast nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses selgelt, eesmärgipäraselt ja sobivalt ning üldkirjakeele normide järgi;
- 2) valib suhtluskanaleid ning väljendusvahendeid sobivalt, lähtudes funktsionaalsetest, eetilistest ja esteetilistest kaalutlustest;

- 3) oskab oma tekstide loomiseks leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada eri laadi teabe allikaid;
- 4) teab tekstide ülesehituse põhimõtteid ja iseärasusi, oskab luua ning analüüsida eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 5) kõneleb ja kirjutab asjakohastele tekstidele reageerides ning nendele toetudes;
- 6) analüüsib ja hindab kriitiliselt meedia- jm avalikke tekste ning tunneb tekstide mõjutusvahendid;
- 7) oskab oma keelekasutuse parandamiseks kasutada keeleinfo allikaid.

1.3.5 Kursuste õpitulemused ja õppesisu

Kursuse nimetus: I kursus „Keel ja ühiskond”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Keele ülesanded: infovahetus, suhteloome, identiteedi väljendamine, maailmapildi kujundamine.</p> <p>Keel kui märgisüsteem. Teised märgisüsteemid. Graafilised üldistused (joonised, tabelid, skeemid). Pildikeel. Märgisüsteemide ühendamine tekstis. Kunst ja keel.</p> <p>Eesti keel ja teised keeled. Eri tüüpi keeled. Eesti keele eripära teiste keelte kõrval. Häälikusüsteem, astmevaheldus, muutevormistik, lausetüübid ja sõnajärg, totaalsus ja partsiaalsus lauseehituses (täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, täis- ja osaõeldistäide), eesti sõnamoodustuse erijooni.</p> <p>Eesti keel võrdluses soome keele ja teiste soome-ugri keeltega; Euroopa ja maailma keeled (valikuliselt). Keelekontaktid. Saksa, vene, inglise ja soome keele mõju eesti keelele. Keele varieerumine ja muutumine.</p> <p>Tänapäevase kirjakeele kujunemine. Kirjakeel ja kõnekeel. Murdekeel ja kodumurre. Kirjakeele norm. Keeleline etikett. Keelekasutuse valdkonnad ja sotsiaalrühmade erikeeled. Släng. Aktsent.</p> <p>Eesti mitmekultuurilise ja mitmekeelse maana. Keeleline tolerantsus. Eesti keelepoliitika. Eesti keele kasutusvaldkonnad ja arendus: keeletehnoloogia, terminoloogia ja oskuskeel, ilukirjandus, tõlkekultuur. Eesti keele staatus ja tulevik</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) mõistab keele rolli, funktsioone ja tähendust ühiskonnas; 2) tunneb eesti kirjakeele ajalugu; 3) tunneb eesti keele erijooni teiste keeltega võrreldes; 4) mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust; 5) tunneb suulise ja kirjaliku keele norme ning etiketti; 6) oskab eakohasel tasemel analüüsida ajastuomaseid keelenähtusi.

II kursus „Teksti keel ja stiil”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Stiil ja stilistika. Keele kasutusvaldkonnad ja stiil. Asjalikkus ja isikupära. Viisakus ja sõbralik toon.</p> <p>Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Ametlik stiil, publitsistlik stiil ning teadusstiil. Stiilivärving, stiiliviga; keele kasutusvaldkondade tüüpilised stiilivead. Ilukirjandusstiil ja poeetika.</p> <p>Eesti sõnavara; tähendus ja stiiljooned. Oma sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus. Tekstide võrdlev analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, grammatilised erijooned, sõnavara, stiil). Võrgusuhtluse keelevalikud.</p> <p>Teadlik kirjutamine. Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainek, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja tahud. Teksti ülesehitus ja sidusus. Lõigu ülesanne (allteema, väide, selgitus, tõestus, järeldus, üldistus). Arutlev kirjutamine. Oma teksti toimetamine.</p> <p>Teadustekst. Uurimiseesmärgi ja hüpoteesi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusväärsus.</p> <p>Uurimuse struktuur. Allikate refereerimise ja tsiteerimise eesmärgid. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine. Vormistamine. Arvustamine.</p> <p>Loomevargus ehk plagiaat.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) valib sobiva suhtluskanali ning väljendub korrektselt nii suulises kui ka kirjalikus vormis;2) valib väljendusvahendeid suhtlusolukorra ja kõneaine põhjal;3) analüüsib tekstide sisu, eesmäärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;4) koostab eri liiki tekste (arutlus, arvustus ja muud probleemkirjutised; tarbetekstid; uurimistöö);5) seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib, parafraseerib ning kasutab viitamissüsteeme;6) tunneb mõjutamise viise ja keelevahendeid, argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis.

III kursus „Meedia ja mõjutamine”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Teksti üldtunnused: sobivus suhtlusolukorda, üldine sidusus ja sisuosade seostamine; keeleline loovus ja õigekeelsus. Tekstide tõlgendamine, retseptiooni erinevuse põhjused: teadmised, isiklik kogemus, kultuuritaust. Teksti adressaat ja vastuvõetavus. Tekstide liigitamine ja analüüs.</p> <p>Olulisemad meediažanrid (uudis, reportaaž, intervjuu, arvamus). Meediatekstide seostamine: viited ja vihjed, vahendamise ulatus ja eesmärgid. Keel info ja suhteloome teenistuses.</p> <p>Meediakanalid. Tähtsamad meediakanalid Eestis, eriala- ja üldhuviajakirjad, raadio- ja telekanalid, internet, paber- ja <i>on-line</i>-väljaanded, kvaliteetajakirjanduse ja meelelahutusajakirjanduse erinevused. Kirjutatud teksti, kuuldeteksti ja audiovisuaalse teksti esitusviisid ning vahendid. Eri tüüpi meediatekstide vastuvõtu spetsiifika; verbaalse teksti taju heli ja pildi kontekstis.</p> <p>Meediatekstide usaldusväärsus. Suhtlus internetiportaalides.</p> <p>Meedia ja mõjutamine. Verbaalne ja visuaalne mõjutamine. Manipuleerimine, meediaeetika ja meediakriitika. Oma seisukoha eetiline ja asjakohane sõnastamine. Autoripositsioon, info allikad ja nende usaldusväärsus. Kriitiline ja teadlik lugemine. Fakti ja arvamuse eristamine. Meedia retoorika ja argumendid. Sotsiaalsete tunnuste ja müütide konstrueerimine meediatekstis.</p> <p>Reklaam (kommertsreklaam, poliitiline reklaam, sotsiaalreklaam). Reklaami sihtrühmad ja kanalid. Reklaam mainekujundusvahendina. Erandlik keelekasutus ja tähelepanu äratamise võtted. Reklaami mõjus. Kriitilise reklaamitarbija kujundamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) tunneb meediakanaleid, trükimeedia, raadio, televisiooni ja elektroonilise meedia erijooni ning olulisi tekstiliike;2) teab teksti üldtunnuseid ning eri tekstide vastuvõtu iseärasusi;3) on teadlik meediateksti vastuvõtu eripärast ja selle põhjustest;4) on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib verbaalset teksti visuaalses ja audiovisuaalses kontekstis;5) tajub teksti autori eesmärke ning motiive; leiab viiteid ja vihjeid teistele tekstidele, tõlgendab teksti seostuvate tekstide kontekstis;6) eristab fakti arvamusest ning usaldusväärsust infot küsitavast;7) tunneb meediatekstis ära argumendid ja põhilised mõjutamisvõtted;8) analüüsib kriitiliselt reklaami ning arutleb reklaami ja mainekujunduse teemadel;9) oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid.

IV kursuse „Praktiline eesti keel I”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kursusega „Keel ja ühiskond” seostuvad teemad.2. Kirjanduskursustega haakuvad teemad.3. Õppekava läbivad teemad. <p>Kõnelemine</p> <p>Suuline esinemine ja suhtlus eri tüüpi olukordades. Argumenteerimine, veenmine; emotsionaalsus, toon.</p> <p>Kirjutamine</p> <p>Tarbetekstid: elulugu, avaldus, seletuskiri, taotlus, kaebus, kiri ja e-kiri, plangid ning vormid. Arvamustekstid. Arvamustekstide ülesehituse põhimõtted. Arvamustekstide koostamine ühiskonna- ja õpilaselu teemadel. Referaadi ja kokkuvõtte kirjutamine.</p> <p>Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine vajaduse põhjal.</p> <p>Lugemine</p> <p>Seotud ja sidumata tekstide (nimestike, graafikute, tabelite jm) mõistmine.</p> <p>Tekstide otsing veebist ja raamatukogust; info otsing elektroonilisest ja paberil tekstist.</p> <p>Süsteemaatiline sõnavaraarendus (nt harvem sõnavara, mõistesuhted, sõnamoodustus, käsitletavate teemadega seotud erisõnavara; sõnavara omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).</p> <p>Kuulamine</p> <p>Erinevate keelevariantide sotsiaalse tähenduse mõistmine, teksti suhtlustähenduse ja eesmärgi mõistmine eri toimingutes, suhtluspartneri mõistmine dialoogis.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning kaitseb oma seisukohti suuliselt ja kirjaliku arutleva teksti vormis;2) koostab levinumaid tarbetekste;3) oskab ühe alusteksti põhjal koostada referaati ja kokkuvõtet, vältides plagiaati;4) tunneb põhilisi elektroonilise infootsingu võimalusi ning kasutab neis leiduvat infot oma tekstides;5) oskab kasutada elektroonilisi ja paberil sõnaraamatuid;6) on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust.

V kursus „Praktiline eesti keel II”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad</p> <p>1. Kursusega „Meedia ja mõjutamine” seostuvad teemad. 2. Kirjanduskursustega haakuvad teemad. 3. Õppekava läbivad teemad.</p> <p>Kõnelemine</p> <p>Suuline suhtlus olukorrast ja vestluspartnerist lähtuvalt. Sama sõnumi edastamine erinevate keelevahenditega, keelelise väljenduse paindlikkus, otsesem ja kaudsem väljendumine. Ratsionaalsete, emotsionaalsete ja eetiliste argumentide kasutamine ning veenmine ja mõjutamine.</p> <p>Kirjutamine</p> <p>Tarbekirjade koostamine: juhend, koosoleku memo, tegevuskava. Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja referaadi kirjutamine. Ajakirjanduslike tekstide koostamine: arvamslugu, retsensioon, pressiteade. Veebitekstide koostamine: blogi, <i>podcast</i>. Vajaduse korral õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.</p> <p>Lugemine</p> <p>Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, audiovisuaalse, hüpertextilise) tähenduse mõistmine. Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine. Teksti sisuliste ja keeleliste tunnuste põhjal paindlike elektrooniliste otsingustrateegiate kasutamine. Süsteemaatiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine).</p> <p>Kuulamine</p> <p>Ratsionaalsete, eetiliste ja emotsionaalsete argumentide eristamine suulisel tekstis, kallutatuse ja manipuleerimise äratundmine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) annab paindlikult ja olukorra järgi edasi oma tundeid, mõtteid ja hinnanguid niihästi isiklikus, avalikus kui ka ametlikus suhtluses, nii suuliselt, kirjalikult kui ka elektrooniliselt;</p> <p>2) argumenteerib veenvalt ja selgelt ning suudab kaitsta oma seisukohti eakohastes aruteludes koolis;</p> <p>3) suudab kaasa mõelda avalikule esinemisele ning esitada ettekandjale küsimusi;</p> <p>4) suudab eri liiki meediatekste kriitiliselt hinnata ning eri allikatest pärineva info ja arutluskäikude põhjal tasakaalustatud kokkuvõtet teha;</p> <p>5) suudab kirjutada arvamslugu, retsensiooni ja pressiteadet ning koostada koosoleku memo ja tegevuskava;</p> <p>6) suudab mitme aimeallika põhjal kirjutada referatiivset teksti, vältides plagiaati;</p> <p>7) on arendanud oma elektroonilise infootsingu oskust ning suudab kasutada paindlikke infootsingu strateegiaid;</p> <p>8) on kinnistanud ja parandanud oma õigekirja- ja kirjakeeleoskust</p>

VI kursus „Praktiline eesti keel III”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kõnearendus-, lugemis-, kuulamis- ja kirjutamisteemad</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kursusega „Teksti keel ja stiil” seostuvad teemad.2. Kirjanduskursustega haakuvad teemad.3. Õppekava läbivad teemad. <p>Kõnelemine</p> <p>Keeleline väljendusrikkus mõtete, tunnete ja hinnangute väljendamisel. Stiilivahendite kasutamine erineva mõju saavutamiseks suulises esinemises ja väitluses.</p> <p>Kirjutamine</p> <p>Arutleva artikli kirjutamine eri tüüpi (tekstiliste, pildiliste, audiovisuaalsete; lineaarsete, mittelineaarsete, hüpertekstiliste) alustekstide põhjal. Tarbetekstide (projekti ja kandidaadi põhjenduse, tegevusaruande) koostamine. Teadusteksti koostamine ja vormistamine. Vajaduse korral õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.</p> <p>Lugemine</p> <p>Keeruka struktuuriga ja eri modaalsusega tekstide mõistmine. Keeruka kujundliku väljenduse mõistmine. Süsteemaatiline sõnavaraarendus (akadeemilisele ja haritud stiilile omaste võõrsõnade, lendväljendite, ilukirjanduskeele kõrgstiilse sõnavara ning käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine). Teabeotsingu oskuste tõhustamine.</p> <p>Kuulamine</p> <p>Keeruka struktuuriga suulise teksti konspekterimine. Väitluse juhtimine ning seal esile tõusnud argumentidest kokkuvõtte tegemine.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) suudab edasi anda tähendusvarjundeid, tajub keelendite konnotatiivseid tähendusi ning mõistab vihjelist keelekasutust;2) oskab veenvalt ja selgelt argumenteerida ning kaitsta oma seisukohti keerukaid küsimusi käsitlevas ametlikus arutelus;3) suudab konspekterida näitvahenditega toestamata suulist esitust;4) oskab edastada eri modaalsuse ja struktuuriga ning eri allikatest saadud infot ja arutluskäike sidusas tekstis ning lõimida sellesse oma hinnanguid ja seisukohti;5) oskab koostada keerulisi tarbetekste;6) tunneb teadusliku stiili põhitunnuseid ning suudab koostada eakohast teaduslikku teksti, vältides plagiaati;7) kasutab keerukaid elektroonilise teabeotsingu strateegiaid ning suudab hinnata teabe usaldusväärsust;8) valdab eesti kirjakeelt.

VII kursus „Ettevalmistus eesti keele riigieksamiks“

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Eri modaalsusega tekstide (kirjaliku, hüpertextilise) tähenduse mõistmine.</p> <p>Mitme allika põhjal kokkuvõtte ja arvamuse kirjutamine.</p> <p>Ajakirjanduslike tekstide analüüs; ilukirjandustekstide (sh luule) analüüs.</p> <p>Teksti eesmärgi ja vaatenurga mõistmine, meediatekstide kriitiline analüüsimine.</p> <p>Süsteemaatiline sõnavaraarendus (üldkasutatavate võõrsõnade, ilukirjanduskeele sõnavara, käsitletavate teemadega seotud terminoloogia omandamine, kinnistamine ja praktiline kasutamine.</p> <p>Arutleva loovtöö kirjutamine eri tüüpi (tekstiliste, pildiliste) alustekstide põhjal.</p> <p>Õigekirja ja õigekeelsusküsimuste kordamine.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) mõistab allkeelte ja keele varieerumise olemust;</p> <p>2) argumenteerib veenvalt ja oskab kaitsta oma seisukohti;</p> <p>3) on omandanud tekstianalüüsi põhivõtted; analüüsib ilukirjanduslikku, populaarteadus- ja meediatekste;</p> <p>4) oskab väljendada oma seisukohta loetu ja kuuldu kohta ning valida selleks sobivaid keelevahendeid;</p> <p>5) seob tekste luues omavahel alustekste, refereerib, tsiteerib ning kasutab viitamissüsteeme;</p> <p>6) argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suulises kui ka kirjalikus tekstis;</p> <p>7) valdab eesti kirjakeelt.</p>

1.4. KIRJANDUS

1.4.1 Õppe ja kasvatuseesmärgid

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteoseid, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja info allikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

1.4.2 Õppeaine lühikirjeldus

Gümnaasiumi kirjandusõpetus, toetudes põhikooli kirjandustundides omandatule, jätkab teksti- ja lugejakeskset kirjandusõpetust. Erilist tähelepanu pööratakse ilukirjandusteose kui terviku mõistmisele, tekstide analüüsile ja tõlgendamisele eri vaatepunktidest. Kirjandus toetab õpilaste funktsionaalse lugemise oskuse kujundmaist ja seega ka ettevalmistamist riigieksamiks. Kirjanduse kursusi on lisatud riikliku õppekava miinimumile lisaks üks. Kirjandusõpetuse traditsiooniliseks lisaks on 11. klassis toimuv õppekäik Vargamäele. Väiksemad projektid, õppekäigud on kirjas kooli üldtööplaanis ja õpetaja töökavas.

1.4.3 Hindamise alused

Hindamisel lähtutakse vastavatest gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sätetest ja Nõo Realgümnaasiumi hindamisjuhendist. Keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esitluste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega.

1.4.4 Gümnaasiumi lõpetaja õpitulemused

Gümnaasiumi lõpetaja:

- 1) oskab tuua näiteid maailmakirjanduse eri voolude ja žanride, teoste ja nende autorite kohta ning seostab neid ajajärgu ja kultuurikontekstiga;
- 2) teab eesti kirjanduse peamisi arengusuundi ning tähtsamaid autoreid ja teoseid;
- 3) oskab avada oluliste teoste tähenduse eesti kirjanduse taustal ning iseenda kui lugeja vaatepunktist;
- 4) oskab loetut mõtestada nii selle loomisaja kontekstis kui ka leida paralleele nüüdisajaga ning iseenda ja üldinimlike probleemidega;
- 5) teab peamiste tekstianalüüsiks tarvilike põhimõistete tähendust ja oskab neid ilukirjandusteose poeetikat analüüsides kasutada;
- 6) mõistab ilukirjandusliku keelekasutuse eripära ja stiili seoseid teksti sõnumiga;
- 7) oskab leida proosa- või draamateksti teema, sõnastada probleemi ja peamõtte, iseloomustada jutustaja vaatepunkti, tegevusaega ja -kohta, miljööd, süžeed ja tegelasi ning ülesehitust ja keelekasutust;
- 8) oskab iseloomustada ja võrrelda teose tegelasi, analüüsida nende omavahelisi suhteid ning funktsioone narratiivis;
- 9) oskab ilukirjandusteksti kasutades nii suuliselt kui ka kirjalikult argumenteerida, oma seisukohti väljendada ja kaitsta;
- 10) eristab kunstiväärtuslikku kirjandust meelelahutusest;
- 11) oskab võrrelda eri kunstiliike ning tuua näiteid kirjandus-, filmi- ja teatrikeele erinevuste kohta;
- 12) märkab teostes peituvaid eetilisi, esteetilisi ja humaanseid väärtusi, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma kirjanduslikke eelistusi ning jagab lugemiskogemusi.

1.4.5 Kursuste õpitulemused ja õppesisu

I kursus „Kirjandus antiigist 19. sajandini”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Temaatika</p> <p>Kultuuri mõiste. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte. Kirja ja kirjanduse sünnid. Vanakreeka müüdid. Antiikkirjandus (Homeros, Sophokles, Vergilius jt).</p> <p>Kirjanduse põhiliikide ja žanride teke. Piibel kui kirjanduse alustekst. Keskaja kirjandus (saaga, kangelasepos, rüütliromaan, keskaegne luule ja draama jm). Renessansikirjandus (Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio, Thomas More, William Shakespeare, Miguel de Cervantes jt). Barokk-kirjandus (Pedro Calderón). Klassitsistlik kirjandus (Molière).</p> <p>Valgustuskirjandus (Daniel Defoe või Jonathan Swift; Voltaire, Johann Wolfgang Goethe jt).</p> <p>Romantism (Aleksandr Puškin või George Gordon Byron; Victor Hugo või Walter Scott või Prosper Mérimée jt). Realism ja naturalism (Honoré de Balzac või Gustave Flaubert või Stendhal või Fjodor Dostojevski või Lev Tolstoi või Émile Zola jt). Estetism (Oscar Wilde).</p> <p>Romantismijärgne luule, sümbolism (Walt Whitman või Charles Baudelaire või Rainer Maria Rilke või Eino Leino või Rabindranath Tagore jt). Realistlik draamakirjandus (Anton Tšehhov või Henrik Ibsen või August Strindberg jt).</p> <p>Eesti kirjanduse lätetel (kroonikad, vaimulik kirjandus, ilmalik kirjandus, juhuluule). Rahvusliku ilukirjanduse algus (Kristjan Jaak Peterson). Rahvusliku ärkamisaja kirjandus (Friedrich Robert Faehlmann, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Lydia Koidula jt). Realistliku kirjanduse algus (Juhan Liiv, Eduard Vilde).</p> <p>Arutlustemasid</p> <p>Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Murrangulised pöörded ühiskonnas, selle kajastused kirjanduses. Kirjanduslikud ajastud, voolud, meetodid, nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, autorid ja teosed. Kirjanduse roll ja tähtsus ühiskonnas eri ajastutel ja kultuurides. Eri asjastute kirjanduslikud esteetikad, erinevad elutunnetused ja selle väljendused.</p> <p>Ajaülesed probleemid, laiahaardeline ja mitmekülgne elu- ja inimesekujutus. Muistsete müütide ja</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust ja kirjandusvoole, nimetades nende ajapiirid ja tunnused, tähtsamad žanrid, teosed ning autorid;</p> <p>2) nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid arenguperioode, olulisemaid autoreid ja kirjanduslikke rühmitusi;</p> <p>3) määrab eesti kirjanduse tekkeaja ning võrdleb selle kujunemist muu Euroopa kirjanduse arenguperioodidega;</p> <p>4) mõistab ning hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi;</p> <p>5) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost, tundes teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos.</p> <p>Mõisted</p> <p>antiikkirjandus, arhetüüp, draama, dramaatika, eepika, eepos, klassitsism, kultuur, lüürika, müüt, naturalism, novell, realism, renessanss, romaan, romantism, saaga, sonett, sümbolism, utopia, valgustus.</p>

rahvapärimeste kandumine kirjandusse. Arhetüüpsed teemad ja motiivid. Arhetüüpsed süžeed ja tegelased. Karakterite individuaalsus ja inimsuhete keerukus. Inimlikud voorused ja pahed, väärtused ja puudused. Tegelaste eetilised sihid, sotsiaalsed ja psühholoogilised probleemid.

Inimeste mõtete ja tegude ühiskondlik tingitus. Jumalause (kristluse) roll ühiskonnas, religioossed tõesed ja konfliktid. Inimese orjastamine ja ahistamine, sotsiaalsed normid ja tabud, võimu omavoli.

Teise (naise, võõra, veidra) kujutamine. Võitlus inimese kui isiksuse vabastamise eest, usk elu tähenduslikkusesse. Rahvuskirjandus kui rahvuskultuuri kestmise tagatis. Rahvuslikud väärtused: keel ja kultuur. Minevikutõlgendused ja kujutlused tulevikust. Looduse kujutamine kirjanduses.

Loomuliku ja haritud inimese ideaal. Mõistuse ja tunnete tasakaal ja konflikt inimeses. Igavesed väärtused ja idealistlikud unistused. Humaansed ideaalid: vabadus ja armastus. Loomise võlu ja vägi. Andekuse (geniaalsuse) mõistatus. Kirjanduse filosoofiline sügavus. Fantaasia- ja muinasjutumaailmad. Imed, maagia ja üleloomulikkus. Erandlikud ja tavapärased olukorrad, koomika, traagika, dramatism ja tragikoomika. Elu tõepärane ja idealiseeritud kujutamine.

Ühiskondlike olude kriitika. Elulaad, kombed ja moraal eri ajastutel ja kultuurides. Jne.

Terviklikult käsitletavat teosed

Õpilane loeb läbi vähemalt neli pikemat tervikteost eesti või maailmakirjandusest kursuse õppesisus nimetatud autoritelt.

II kursus „Kirjandusteose analüüs ja tõlgendamine”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kirjanduse olemus ja roll</p> <p>Ilukirjandus kui sõnakunst. Fiktsionaalsus ja faktuaalsus. Kirjandusteose ühiskondlik, ajalooline, moraalne, rahvus- ja maailmakultuuriline, keeleline, tundeline väärtus. Kirjandus kui inimese siseilma ja välismaailma (looduse ja ühiskonna) kujutaja. Kirjandus kui maailma avaja, väljendaja ning uute seoste looja. Kirjandus kui eetiliste ja esteetiliste tõekspidamiste kujundaja.</p> <p>Autorikeskne lähenemine kirjandusele</p> <p>Autori ja teose seosed, elu- ja loominguloolisus, positivism kirjandusuurimises. Autori maailmavaade, selle kujunemine konkreetseis ühiskondlikes oludes ja avaldumine tema teostes.</p> <p>Autori kuulumine koolkonda või rühmitusse, koht ajastus, traditsioonis, rahvuskirjanduses.</p> <p>Kirjandus kui kirjaniku elu ja keskkonna peegeldus. Omaelulooline kirjutamine.</p> <p>Lugejakeskne lähenemine kirjandusele</p> <p>Kirjandusteose ja lugeja suhe. Lugejaoskused. Tegelik lugeja: tema isiklik elukogemus, põlvkondlik või sotsiaal-kultuuriline kuuluvus. Ideaalne ehk mudellugeja. Individuaalne ja rühmalugemine. Lugemismudelid: mõistmisvõimaluste paljus, eri lahenduste dialoog.</p> <p>Tekstisisesed lüngad ja lugeja kujutlusvõime. Lugeja ootused. Lugemismuljed. Lugemisnauding.</p> <p>Lemmikraamat. Lugeja mõjutamine: stereotüübid, argumentatsioon, arhetüübid, koomika.</p> <p>Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Proosatekti analüüs ja tõlgendamine</p> <p>Sõnakunsteose sisu ja vormivõtted. Narratiiv, jutustamine ja kirjandusteose vaatepunkt.</p> <p>Tekstuaalne autor, jutustaja, tegelane, nende omavahelised suhted. Mina- ja tema-jutustus, sisemonoloog, teadvuse vool.</p> <p>Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne aspekt. Karakter ja tüüp. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega ning teda ümbritseva maailmaga. Lugu ja</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) on tuttav vähemalt kolme kirjaniku loomingulooga, mõistab nende loomingu tähtsust</p> <p>kultuuri- ja kirjandusloos ning iseloomustab autorite stiili;</p> <p>2) analüüsib ja tõlgendab loetud proosateoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teema, sõnastab</p> <p>probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, jutustaja vaatepunkti, tegelaste suhteid, olustikku, sündmustikku ning kompositsiooni;</p> <p>3) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning</p> <p>põhimotiivid, iseloomustab vaatepunkti, kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi ja salmilisust, kirjeldab meeolelu ning sõnastab mõtte;</p> <p>4) hindab käsitletavate kirjandusteoste humaanseid väärtusi, märkab teostes peituvaid eetilisi</p> <p>ja esteetilisi väärtusi, suhestab oma ja kirjandusteose väärtuste maailma, põhjendab oma</p> <p>kirjanduslikke eelistusi ja lugemiskogemusi;</p>

tekst. Süžee ja faabula. Teema, detail, motiiv, sümbol. Moto. Teose miljö, aja- ning ruumikujutus.

Teos kui struktuurne tervik. Kirjandusteose kompositsioon. Teose algus ja lõpp. Sissejuhatus, teema arendus, haripunkt, pööre ja lahendus. Konflikt ja intriig. Puänt. Teose probleemistik (küsimused) ja ideestik (vastused). Põhiidee. Teose stiil. Alltekst kui varjatud tähenduskiht.

Allusioon. Paroodia ja travestia. Intertekstuaalne ehk tekste seostav käsitlusviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal. August Gailit, Mehis Heinsaar, Ernest Hemingway, Herman Hesse, Erich Maria Remarque, Jerome David Salinger, Juhan Smuul, Anton Hansen Tammsaare, Mats Traat, Anton Tšehhov, Friedebert Tuglas, Mati Unt, Peet Vallak, Oscar Wilde, Virginia Woolf, Tõnu Õnnepalu jt.

Tekstikeskne lähenemine kirjandusele. Luuleteksti analüüs ja tõlgendamine

Luule ja lüürika olemus. Lüürika kui sisemine enesevaatlus, tunde või mõtte väljendus, mina avamine. Lüürilise mina vaatepunkt. Lüüriline eneseväljendus ja lüüriline kirjeldus. Luule kui värsskõne. Luuletuse sisu ja vorm (väljendus). Stroof. Refraan. Luuletus kui vormisidusalt väljendatud mõte. Temaatiline ühtsus ja kontrastipõhimõte.

Luulekeele kujundlikkus. Luule musikaalsus: rütm (värsimõõdud) ja riim (alg- ja lõppriim). Keeleluule. Stilistilised võtted: kõla-, kõne- ja lausekujundid. Kõlakujundid: hääliku- ja sõnakordused, helijäljendus, kõlasümboolika. Kõnekujundid: epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine, sümbol, allegooria, metonüümia, hüperbool, oksümoron. Lausekujundid: kordus, mõttekordus, astendus, retooriline küsimus, väljajätt, sõnamäng, siire. Piltluule, anagramm.

Koomiline stiil luules: huumor, iroonia, grotesk, sarkasm. Artur Alliksaar, Betti Alver, Ernst Enno, Doris Kareva, Ilmar Laaban, Kalju Lepik, Juhan Liiv, Viivi Luik, Paul-Eerik Rummo, Hando Runnel, Marie Under, Debora Vaarandi, Juhan Viiding, Henrik Visnapuu jt.

5) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle ja ühe eesti autori luuletuskogu.

Mõisted

Allegooria, alltekst, allusioon, anagramm, autobiograafia, eepika, ellips, epiteet, faabula, grotesk, iroonia, isikustamine, kalambuur, keeleluule, kõlasümboolika, luule, lüürika, lüüriline mina, memuaarid, metafoor, metonüümia, miljö, motiiv, moto, narratiiv, omaeluloolisus, paroodia, piltluule, proosa, päevik, refrään, reisikiri, retooriline küsimus, riim, rütm, sarkasm, siire, sisemonoloog, stroof, sümbol, süžee, teema, travestia, vaatepunkt, võrdlus, värsimõõt.

Terviklikult käsitletavad teosed

Õpilane loeb vähemalt kolm pikemat proosateost, lisaks novelle eesti ja välisautoritelt ning ühe eesti autori luuletuskogu.

III kursus „Kirjanduse põhiliigid ja žanrid”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Ilukirjanduse põhiliigid ja žanri mõiste</p> <p>Ilukirjanduse põhiliigid. Lüüriliste, eepiliste ja dramaatiliste tekstide olemus. Žanri mõiste. Kirjandusvoolu ja -žanri stiil. Kirjandusteose stiil kui mõtte ühtsus ja väljendusvahendite korrastatus.</p> <p>Eepika</p> <p>Eepos, romaan, novell, jutustus, miniatuur. Romaani sünd ja muutused. Romantiline romaan: Emily Jane Brontë „Vihurimäe” või Selma Lagerlöf „Gösta Berlingi saaga” või Prosper Mérimée „Carmen” või George Sand „Väike Fadette”. Realistlik romaan: Honoré de Balzac „Isa Goriot” või Fjodor Dostojevski „Kuritöö ja karistus” või Gustave Flaubert „Madame Bovary” või Stendhal „Punane ja must” või Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus”.</p> <p>Romaani alaliigid. Kujunemisromaan: Jack London „Martin Eden” või August Gailit „Ekke Moor”. Ajalooline romaan: Jaan Kross „Keisri hull” või „Paigallend” või Mats Traat „Tants aurukatla ümber”. Psühholoogiline romaan: Virginia Woolf „Tuletorni juurde” või Eduard Vilde „Mäeküla piimamees” või Gert Helbemäe „Ohvrilaev”. Maagilis-realistlik romaan: Gabriel García Márquez „Sada aastat üksildust” või Toni Morrison „Armas” või Daniel Kehlmann „Maailma mõõtmine”. Armastusromaan: Knut Hamsun „Victoria” või Boris Vian „Päevade vaht” või Doris Lessing „Viies laps” või Mats Traat „Inger”. Modernistlik romaan: Franz Kafka „Metamorfoos” või Karl Ristikivi „Hingede öö” või Mati Unt „Sügisball”. Postmodernistlik romaan: Margaret Atwood „Teenijanna lugu” või John Fowles „Maag” või Kurt Vonnegut „Tapamaja, korpus viis” või Mati Unt „Doonori meelespea” või Wimberg „Lipamäe”.</p> <p>Novell (Giovanni Boccaccio või Edgar Allan Poe või William Faulkner või Thomas Mann või Jorge Luis Borges; Jaan Oks või Friedebert Tuglas või Arvo Valton või Ervin Õunapuu jt). Miniatuur (Friedebert Tuglas või Anton Hansen Tammsaare jt). Elulookirjandus, memuaarid (Oskar Luts või Voldemar Panso jt).</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) eristab õppematerjalidele toetudes kirjanduse põhiliike ja žanre, analüüsib teoseid liigi- ja žanritunnuste põhjal;2) analüüsib romaani alaliike ning toob näiteid autorite ja teoste kohta;3) toob esile käsitletud teoste teema, probleemistiku ja ideestiku, analüüsib tegelasi ja nende suhteid, loob seoseid nüüdisajaga ning tsiteerib ja refereerib oma väidete kinnitamiseks teksti;4) nimetab luuleteksti žanri, teema ja põhimotiivid, sõnastab selle mõtte ning analüüsib keele ja kujundikasutust;5) eristab näitekirjanduse põhižanre ja nende alaliike, arutleb näidendis käsitletud teemade ja probleemide üle ning analüüsib tegelaste suhteid;6) selgitab ja kasutab praktikas peamisi tekstianalüüsis vajalikke mõisteid ja kujundeid ning analüüsib ilukirjanduslikku keelt ja stiili;7) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost ning ühe eesti autori luuletuskogu.

Lüürika ja lüroepika

Ballaad, epigramm, haiku, ood, piltluule, poem, sonett, valm. Salmidega ja salmideta luule.
Vabavärss. Sonett: Francesco Petrarca, William Shakespeare, Marie Under, Henrik Visnapuu, Bernard Kangro jt. Modernistlik luule: Betti Alver, Heiti Talvik jt. Vabavärss: Jaan Kross, Artur Alliksaar, Jaan Kaplinski, Paul-Eerik Rummo jt. Laululine luule: Viivi Luik, Hando Runnel, Juhan Viiding jt.

Dramaatika

Tragöödia, komöödia, draama, tragikomöödia.
Draama alaliigid: karakterdraama, psühholoogiline draama, olmedraama, ideedraama, ajalooline draama.

Tragöödia: William Shakespeare „Hamlet” või Anton Hansen Tammsaare „Juudit”.

Komöödia: Molière „Tartuffe” või Andrus Kivirähk „Voldemar”.

Draama: Johann Wolfgang Goethe „Faust” (I osa) või Henrik Ibsen „Nukumaja” või „Metspart” või Bernard-Marie Koltès „Roberto Zucco”.

Mõisted

Ajalooline romaan, ballaad, draama, dramaatika, eepika, eepos, epigramm, haiku, jutustus, komöödia, kujunemisromaan, lüroepika, lüürika, maagilis-realistlik romaan, miniatuur, modernism, novell, ood, piltluule, poem, postmodernism, psühholoogiline romaan, realism, romaan, romantism, sonett, sümbolism, tragikomöödia, tragöödia, vabavärss, valm.

Terviklikult käsitletavat teosed

Õpilane loeb vähemalt neli tervikteost, valides nii eepika kui ka dramaatika hulgast, ning ühe eesti autori luuletuskogu.

IV kursus „20. sajandi kirjandus”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Temaatika</p> <p>20. sajandi maailmakirjanduse voolud ja suunad. Modernistlik luule. Sümbolism (Aleksandr Blok). Futurism (Vladimir Majakovski). Imažism (Thomas Stearns Eliot). Sürrrealism (Federico García Lorca). Akmeism (Anna Ahmatova). Modernistlik proosa (James Joyce või Franz Kafka või Marcel Proust või Knut Hamsun või Herman Hesse või Virginia Woolf või William Faulkner või Mihhail Bulgakov või Vladimir Nabokov või Kurt Vonnegut või Jerome David Salinger või Mika Waltari jt). „Kadunud põlvkond” (Ernest Hemingway või Erich Maria Remarque või F. Scott Fitzgerald). Eksistentsialism (Jean-Paul Sartre või Albert Camus). Modernistlik draama (Maurice Maeterlinck või Luigi Pirandello või Bertolt Brecht või Samuel Beckett või Eugène Ionesco või Tennessee Williams või Edward Albee jt). Maagiline realism, postmodernism (Jorge Luis Borges või Gabriel García Márquez või Milan Kundera või Umberto Eco või Günter Grass jt).</p> <p>20. sajandi eesti luule. Noor-Eesti rühmituse euroopaliku kultuuri taotlus ja luuleuendus. Uusromantism. Gustav Suitsu sotsiaalne kujundlikkus. Ernst Enno sümbolistlikkus või Villem Ridala impressionistlikkus. Siuru rühmituse meelelisus. Tarapita ekspressionistlikkus. Marie Underi luuletemaatika arengusuundi. Henrik Visnapuu armu- ja isamaalüürika. Arbujate põhihoiakuid. Betti Alveri mõtte- ja väljenduselgus. Heiti Talviku nägemuslikkus. Pagulasluule tähtsamad autorid ja põhiteemad. Kalju Lepiku rahvuslikkus või Bernard Kangro mütopoesia. Ilmar Laabani või Andres Ehini sürrrealism. Stalinistlik luule. Sulaaja luule. Modernism 1960.– 1970. aastate luules. Ain Kaalepi vormikultuur. Artur Alliksaare või Juhan Viidingu keelemängud.</p> <p>Kassetipõlvkond: illusioonid ja tegelikkus. Paul-Eerik Rummo valu ja tõetaotlus. Jaan Kaplinski harmooniaotsingud. Hando Runneli rahvuslikkus. Viivi Luige uussümbolism. Luule poliitiline alltekst. Doris Kareva või Indrek Hirve armastusluule.</p> <p>20. sajandi eesti proosa. Friedebert Tuglase uussümbolistlik novell või Jaan Oksa ekspressiivne novell või Peet Vallaku uusrealistlik novell. August Gailiti uusromantiline romaan. Anton Hansen</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) iseloomustab õppematerjalidele toetudes eri ajastute kirjandust, tähtsamaid voole ja žanre, autoreid ja nende teoseid; 2) nimetab eesti kirjanduse tähtsamaid perioode, kirjanduslikke rühmitusi, olulisemaid autoreid ja nende teoseid; 3) seostab eesti kirjanduslugu Euroopa kirjanduse perioodide, voolude ja suundadega, 4) võrdleb poetikaaanalüüsile tuginedes kahte vabalt valitud kirjandusteost, tuues esile ühiseid ja eriomaseid jooni; 5) mõistab ning hindab kirjandusteoste humaanseid, eetilisi ja esteetilisi väärtusi; 6) on tervikuna läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost, tunneb teoste ning nende autorite kohta üldises kultuuri- ja kirjandusloos. <p>Mõisted</p> <p>Absurdidraama, absurditeater, akmeism, avangardism, eksistentsialism, ekspressionism, futurism, grotesk, imažism, impressionism, maagiline realism, modernism, pagulaskirjandus, postmodernism, sümbolism, sürrrealism, uusromantism.</p> <p>Terviklikult käsitletavat teosed</p> <p>Õpilane loeb läbi vähemalt neli pikemat teost eesti või maailmakirjandusest kursuse õppesisus nimetatud autoritelt.</p>

Tammsaare romaanid. Pagulasproosa tähtsamad autorid ja teosed, žanrid ja põhiteemad: Gert Helbemäe või Ain Kalmus või Bernard Kangro või Albert Kivikas või August Mälk või Karl Ristikivi või Ilmar Talve või Valev Uibopuu või Arved Viirlaid või Helga Nõu jt. 1960.–1980. aastate proosa muutused. Mats Traadi talupojaromaanid. Jaan Krossi ajaloolised ja eluloolised romaanid. Proosa uuenduslikkus: sisemonoloog, eksistentsiaalsus, võõrandumine, grotesk. Mati Unt või Arvo Valton. 1970.–1980. aastate uus põlvkond. Mihkel Muti irooniline romaan. Olmerealism.

20. sajandi eesti draama. Eduard Vilde näidendid või August Kitzbergi draamad või Oskar Lutsu külakomöödia. Anton Hansen Tammsaare psühholoogilised draamad. Juhan Smuuli žanrileidlikkus. 1960.–1970. aastate teatriuendus. Väärtuste kriis Enn Vetemaa näidendites. 1980. aastate vastupanuhoiakud. Ajaloopöörised, rahvas, mälu ja identiteet Jaan Kruusvalli või Madis Kõivu näidendites.

Arutlusteemasid

Kirjandus kui armastus. Kirjandus kui inimkonna ja tema kultuuri peegelpilt. Murrangulised pöörded ühiskonnas, nende kajastused kirjanduses.

Kirjanduslikud voolud ja suunad, nende ajapiirid, sisu- ja vormitunnused, tähtsamad žanrid, autorid ja teosed.

Kirjanduse peavoolud ja marginaalsused. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse kui kunsti iseväärtuse rõhutamine. Teksti ja tegelikkuse suhte muutumine. Elutõde ja kunstitõde.

Kirjanduslikud sisu- ja vormieksperimentid, vastuhakk traditsioonidele. Kirjandus kui mõtte ja vormi avangard. Huvi müstilise, ilusa ja erakordse vastu. Kirjanduse aines: elamused, kogemused, aimdused, unenäod.

Muistsete müütide ja rahvapärimeste kandumine kirjandusse. Nüüdisaegsed müüdid. Folkloorne pärand autoriloomingus. Filosoofia ja kirjanduse läbipõimutus.

Sügavus ja pinnapealsus kirjanduses. Tegevus ja sisekaemus, aktiivsus ja passiivsus kirjanduses. Vaba ja reeglistatud kirjandus. Kirjandus ja tsensuur.

Loomisprotsessi ja inimese sisemaailma kujutamine.

Küsimus olemise mõttest ja tähtsusest. Kirjanduse tunnetuslik väärtus. Kirjandus olemise kehtestajana, maailma muutja ja rikastajana. Kirjandus ja ühiskondlik-poliitilised vastuolud.

Inimpsüühika kujutamine, eksistentsi piirid.

Erandlikud ja tavapärased olukorrad; koomika, traagika,

dramatism ja tragikoomika. Inimese suhe loodusega.
Naine mehekeskses ühiskonnas.

Kirjandus ja vähemused. Mineviku ja kaasaja
probleemide põimumine. Põlvkondlikud püüdlused ja
ideaalid. Rahvuslik identiteet ja globaliseeruv maailm.
Keele ja stiili ilu. Uued vormid ja väljendusvahendid,
kujudid ja sõnad. Kirjandus kui mäng. Kirjandus kui
provokatsioon.

Kirjaniku positsioon ja vastutus ühiskonnas. Autori koht
ajastus, rühmituses, traditsioonis ja rahvuskirjanduses.
Kirjaniku ja lugeja vahekorra muutumine. Teksti ja
lugeja vahekorra muutumine. Kirjandus kui piiride
avardamine. Kirjandus teise kogemuse vahendajana.
Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ja
hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse
vahelisi paralleele ja võrdlusi. Eesti kirjandus maailmas.

V kursus „Uuem kirjandus”

Õppesisu	Õpitulemused
<p>Kirjandus ja ühiskond</p> <p>1980. aastad Eesti ühiskonnas ja kirjanduses. Murdepunktid Eesti lähiajaloo, vabadusvõitlus ja sõnavabadus. Punkluule ja etnofuturism (Trubetsky, Kauksi Ülle jt). Kirjanikud vabadusvõitluse kandjatena (Lennart Meri, Arvo Valton, Hando Runnel jt). Pagulaskirjanduse avastamine Eestis, valgete laikude kõrvaldamine, ilmumata teoste avaldamine (Paul-Eerik Rummo, Uku Masing, Madis Kõiv jt). 1990. aastate alguse murrangulised muutused ühiskonnas ja kirjanduses. Kirjanduse roll tänapäeva ühiskonnas.</p> <p>Eesti nüüdisluule</p> <p>Murranguaastate sõnavabadus. Luule sisulised, vormilised ja keelelised muutused. „Põrandaalune” ja punkluule: Priidu Beier, Merca, Liisi Ojamaa, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky. Etnofuturism: Kauksi Ülle, Jan Rahman jt. Provokatiivne keeleluule: Karl Martin Sinijärv, Kivisildnik, Contra.</p> <p>Intertekstuaalne luule: Hasso Krull, Kalju Kruusa, Aare Pilv. Lauldav luule: Ott Arder, Peep Ilmet, Leelo Tungal, Jaan Tätte, Aapo Ilves. Sotsiaalne vabavärss: Toomas Liiv, Kalev Keskküla, Asko Künnap, Jürgen Rooste jt. 21. sajandi luule otsingud: Kristiina Ehin, Maarja Kangro, Igor Kotjuh, François Serpent (fs), Triin Soomets, Elo Viiding, Tõnu Õnnepalu jt.</p> <p>Eesti nüüdisproosa</p> <p>Uuema proosakirjanduse algus: Viivi Luik „Seitsmes rahukevad” või „Ajaloos ilu”. Postmodernism. Muutunud teemad ja vaatepunktid: Mati Unt „Sügisball” või Peeter Sauter „Indigo” või Jaan Undusk</p> <p>„Kuum”. Eneseotsingud ja moodsa tsivilisatsiooni hälbed: Emil Tode (Tõnu Õnnepalu) „Piiririik” või Ene Mihkelson „Katkuhaud” või Nikolai Baturin „Sõnajalg kivis”. Eestlaste paroodia ja eneseiroonia: Andrus Kivirähk „Rehepapp” või Mihkel Mutt „Rahvusvaheline mees” või Kaur Kender „Yuppiejumal”. Uusim lühiproosa: Tuglase novelliauhinna laureaadid; Jüri Ehilvest „Hobune eikusagilt”, Mehis Heinsaar „Vanameeste näppaja”, Ervin Õunapuu „Eesti gootika”; Jan Kaus või Eeva Park või Tarmo Teder jt. Uusim romaan: Tiit Aleksejev või Indrek Hargla või Rein Raud või Mari Saat jt. Võimalike maailmade kujutamine: Matt Barker või Indrek Hargla või Armin Kõomägi või Urmas Vadi jt. Memuaarid ja päevikud: Jaan Kaplinski või Tõnu Õnnepalu. Kirjanike veebipäevikud.</p>	<p>Kursuse lõpul õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nimetab tähtsamaid uuema eesti kirjanduse autoreid ja nende teoseid, tunneb nüüdiskirjanduse peamisi arengusuundi; 2) analüüsib ning tõlgendab loetud kirjandusteoste sisu- ja vormivõtteid: nimetab teose teema, sõnastab probleemi ning peamõtte, iseloomustab tegevusaega ja -kohta, tegelaste suhteid, olustikku ja sündmustikku, kirjeldab sõnavahetuse eripära ning stiili seoseid teksti sõnumiga; 3) analüüsib ja tõlgendab loetud luuletuste sisu ja vormivõtteid: nimetab teema ning põhimotiivid, iseloomustab kujundi- ja keelekasutust, riimi, rütmi, salmilisust või vabavärsilisust, kirjeldab meeletu ning sõnastab mõtte; 4) arutleb loetud uudisteoste üle, kujundab oma arvamuse ja loob seoseid varem loetuga; 5) seostab loetut tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike probleemide ja väärtustega; 6) on läbi lugenud ja analüüsinud vähemalt kolm proosa- või draamateost eesti või maailmakirjandusest, ühe luuletuskogu ning ühe värskest ilmunud uudisteose.

Eesti nüüdisdraama

Uued teemad ja vaatepunktid näitekirjanduses. Filosoofiline draama: Madis Kõiv. Elulooline

tragikomöödia: Mart Kivastik või Andrus Kivirähk.

Inimsuhete psühholoogia: Jaan Tätte.

Kirjanduslooline draama: Loone Ots või Jaan Undusk.

Grotesk ja absurdikomöödia: Urmas

Lennuk või Urmas Vadi. Uusim näitekirjandus.

Kirjanduselu ja kirjanduse institutsioonid

Eesti Kirjanike Liit, Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Kirjandusmuuseum, kirjanike muuseumid.

Kirjandusväljaanded. Kirjanduspreemiad. Nobeli kirjanduspreemia. Kirjanduskriitika. Kirjanduse tõlkimine. Küberkirjandus. Kultus- ja hittkirjandus.

Uuem maailmakirjandus

Luule: Guntars Godiņš „Öö päike” või Harvey Lee Hix „Kindel kui linnulend” või Juris

Kronbergs „Maa-alune luule” või Lassi Nummi „Maa ja taeva märgid” või Wisława Szymborska „Oma aja lapsed” jt.

Proosa: Michael Cunningham „Tunnid” või Jostein Gaarder „Sophie maailm” või Nick Hornby „Maoli” või Peter Høeg „Preili Smilla lumetaju” või Nora Ikstena „Elu pühitus” või Jean-Marie Gustave Le Clézio „Näljaritornell” või Daniel Kehlmann „Maailma mõõtmine” või Hanif Kureishi „Äärelinna Buddha” või Doris Lessing „Kõige ilusam unelm” või Cormack McCarthy „Tee” või Ian McEwan „Tsementaed” või Toni Morrison „Armas” või Haruki Murakami „Norra mets” või Sofi Oksanen „Puhastus” või Orhan Pamuk „Lumi” või Viktor Pelevin „Õuduse kiiver” või Arundhati Roy „Väikeste asjade jumal” või Jeanette Winterson „Taak” jt.

Sofi Oksanen „Puhastus“, „Kui tuvid kadusid“, „Stalini lehmad“.

Margus Karu „Nullpunkt“, „Täna on täna ja forever on forever“.

L. Shriver „Me peame rääkima kevinist“

Draama: Harold Pinter „Majahoidja” jt.

Arutlusteemasid

Kirjanduse mitmekesisustumine ja uuenemine. Ideoloogiad, moraal ja esteetika ümberhinnangute keerises. Uuem kirjandus ja klassikaline ilumõiste. Kirjandus ja ühiskonna valupunktid.

Mõisted

Absurdikirjandus, arvustus, etnofuturism, grotesk, hittkirjandus, intertekstuaalsus, iroonia, kultuskirjandus, küberkirjandus, memuaarid, paroodia, postmodernism, punkluule, vabavärss, veebikirjandus.

Terviklikult käsitletavad teosed

Õpilane loeb läbi vähemalt kolm tänapäeva kirjanduse proosa- või draamateost eesti või

maailmakirjandusest, lisaks ühe luuletuskogu ning ühe värskelt ilmunud uudisteose

Nüüdiskirjandus ja ajalugu. Kirjanduse rahvuslik, euroopalik ja individuaalne alge. Kirjanduse rahvuslikkus ja rahvusülesus. Kirjanduse uued väljendusvahendid. Kirjandus kui ühiskondlik või keeleline provokatsioon. Kirjandus ja postmodernism. Kirjandus ja elektrooniline meedia.

Kirjandus ja meelelahutus. Kirjandus kui otsing ja mäng. Reaalsuse ja fantastika põimumine, astumine tundmatusse maailma. Inimese ja maailma suhte kajastusi. Kirjandus kui piiride avardamine. Kirjandus teise kogemuse vahendajana. Euroopa kirjandus eetiliste ja humanistlike väärtuste ja hoiakute kujundajana. Eesti ja maailmakirjanduse vahelisi paralleele ja võrdlusi. Eesti kirjandus maailmas. Jne.

VALIKAINED

Kursuse nimetus: „KIRJANDUS JA FILM“ 11.- 12.kl

1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Õppesisu:	Õpitulemused
<p>Filmiajalugu. Ülevaade filminduse algusaegadest (esimesed kinod, režissöörid meil ja mujal maailmas).</p> <p>Esimene eesti mängufilm ning multifilm.</p> <p>Mõisted ekraniseering, sünopsis ja stsenaarium.</p> <p>„Viimse reliikvia“ sünopsis ja stsenaarium.</p> <p>Stsenaariumi periood: osalevad stsenarist, režissöör, produtsent; tulem – valmis stsenaarium.</p> <p>Stsenaariumi etapid: ideekavand (sünopsis), arendus, stsenaariumi variandid. Süžeeeliinid ja areng: proloog, ekspositsioon, sõlmitus, intriig, kulminatsioon, lahendus, epiloog.</p> <p>Filmimise ettevalmistus: osalevad režissöör, operaator, kunstnik, produtsent; tulem – filmi lavastusprojekt. Režiistsenaarium ja kadreering, lavastusprojekt kui filmi mudel.</p> <p>Näitlejate valik ja näitlejaproovide filmimine.</p> <p>Võttekohtade otsimine ja dekoratsioonide planeerimine.</p> <p>Võtteperiood: osaleb kogu filmirühm; tulem – filmitud materjal. Meeskonnatöö filmi võtteperioodil.</p> <p>Režissööri osa filmirollide kujundamisel.</p> <p>Liikuv kaamera: panoraamid, pealeja ärasõit. Rakurss (võttepunkt). Stoppkaader ja aegluup. Varjatud kaamera. Kombineeritud võtted.</p> <p>Valgus, värv ja heli. Duublid ja variandid. Produtsendi roll filmi loomisel.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab üldjoontes filmi valmimise käiku; 2) tunneb filmi peamisi poetikavõtteid; 3) mõistab filmikujutise tinglikkust, filmikujundit kui tähenduse kandjat, režissööri autorihoiakut ja sõnumit; 4) võrdleb kirjandusteost ning selle põhjal valminud filmi, lähtudes filmi- ja kirjanduse poetikast; 5) arutleb filmi ja kirjandusteose esteetika ning seal väljendatud eetiliste väärtushinnangute üle, sõnastab oma vaatamis- ja lugemiskogemuse; 6) kirjutab kirjandusteose katkendi põhjal lühistsenaariumi ning kadreerib selle; 7) kirjutab filmiarvustuse, kasutades kursuse jooksul õpitut ning hinnates filmis ja kirjandusteoses esil või varjul olnud väärtusi;

<p>Autorifilm ja produtsendifilm. Järeltootmine: osalevad režissöör, monteerija, helirežissöör, operaator, produtsent; tulem – valmis film.</p> <p>Filmi lõplik sünd montaažis. Monteeritud filmi värvikorrektsioon. Helilooja töö. Audiovisuaalse terviku tekkimine.</p> <p>Ekraniseeringu tegemine (sünopsise ja stsenaariumi kirjutamine, filmiplakati kujundamine, ekraniseeringu lavastamine ja filmimine, montaaž ning helindamine)</p> <p>Filmikriitika. Arvustuse kirjutamine, lühifilmide analüüsimine ja arvustamine.</p> <p>Vanapagan/kurat eesti rahvausundis Tammsaare „Põrgupõhja uue Vanapagana“ analüüsimine ning võrdlemine samanimelise mängufilmiga. Analüüsiva essee kirjutamine. Kuidas valmis film „Põrgupõhja uus Vanapagan“?</p> <p>Saatan ja jumalik alge, arhetüüpsed tegelased Bulgakovi "Meistris ja Margaritas" . Bulgakovi elu ja looming , romaaniga võrdleme samanimelise seriaali esimest ja viimast osa. "12 aastat orjana" vaatamine ja analüüsimine. Ajalooline taust ja samanimeline Solomon Northup'i romaan. Valmib 400-sõnaline filmi analüüsiv essee.</p>	<p>8) tunneb peamisi filmiliike ja iseloomustab filmikunsti arengusuundi;</p> <p>9) teab eesti kirjanduse ainetel valminud väärtfilme</p>
--	---

Kursuse nimetus: „DRAAMA JA TEATER“ 11.- 12.kl)

1. Kursuse õpitulemused ja õppesisu

Õppesisu:	Õpitulemused
<p>Kursuse kaudu õpitakse mõistma draamakunsti põhialuseid ja teatri tähendust meie kultuuris. Õppe vältel loetakse ning analüüsitakse draamateoste katkendeid, vaadatakse ja mõtestatakse ühiselt teatrietendusi, täidetakse lihtsamaid dramatiseerimisülesandeid ning külastatakse Vanemuise teatrit (ekskursioon lava taha + teatrietenduse vaatamine ja analüüsimine, arvustusartikli kirjutamine ja osalemine konkursil „Arukas Arvustaja“).</p> <p>Kursuse jooksul omandatakse nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi oskusi. Teatriajalugu hõlmab vaid väikese osa kogu kursuse mahust, kuid on nüüdisteatri mõistmise seisukohalt siiski vajalik.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) eristab peamisi draamažanre, nimetab nende tunnuseid ja olulisemaid draamateoseid; 2) on vaadanud kolme draamateose lavastust ning analüüsib selle kompositsiooni ja tegelasi; 3) tunneb näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid; 4) leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel; 5) määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate mängu;

<p>Põhitähelepanu pööratakse draama olemuse ja teatritegemise spetsiifika selgitamisele ning etenduse analüüsile.</p> <p>Õpilased peavad arvestama, et valikkursus sisaldab ekskursiooni Vanemuise teatrisse (ekskursioon lava taha + etenduse vaatamine), mis eeldab omafinantseeringut piletite soetamiseks.</p>	<p>6) arutleb teatrietenduse üle, hindab selle väärtusi, analüüsib kujundikeelt ning sõnastab oma vaatamiskogemuse;</p> <p>7) kirjutab teatriarvustuse, rakendades õpitud mõisteid ja mõtestades lavastuses kasutatud teatrimärke;</p> <p>8) teab olulisemaid tähiseid eesti teatri ajaloost;</p> <p>9) on külastanud õppeperioodi vältel vähemalt üht teatrietendust</p> <p>10) vaadanud vähemalt kolme etenduse salvestust; 11) seostab lavastust nii võrdlevalt kui ka eristavalt tänapäeva eluolu ja -nähtustega, iseenda ning üldinimlike probleemide ja väärtustega.</p>
--	--